

ANNA MALEWSKA-SZAŁYGIN

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW, Warszawa

ORCID: 0000-0001-5749-4409

HOMO FABER: JAK PRACUJEMY, JAK PRACOWALIŚMY? – INFORMACJA O KONFERENCJI

Konferencja „Homo Faber: Jak pracujemy, jak pracowaliśmy?” zorganizowana przez Zakład Antropologii Politycznej i Ekonomicznej Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej na Uniwersytecie Warszawskim w dniach 22–23 czerwca 2023 roku, była interdyscyplinarnym wydarzeniem, które zgromadziło badaczy różnych dyscyplin, takich jak antropologia, etnologia, socjologia, historia i ekonomia. Jej głównym celem było zrozumienie i analiza pracy w kontekście przemian historycznych, społecznych, kulturowych oraz ekonomicznych¹.

Konferencja rozpoczęła się od pokazu filmu *Świętowanie życia* przygotowanego przez Marię Małanicz-Przybylską i Polę Rożek, poświęconego prof. Annie Zadrożyńskiej – uczoney związanej z ośrodkiem etnologicznym na Uniwersytecie Warszawskim, charyzmatycznej wykładowczyni i zapalanej badaczce terenowej, eksplorującej wieś Podlasia, PGR-y w województwie koszalińskim i socjalistyczne zakłady pracy takie jak Fabryka Samochodów Osobowych na warszawskim Żeraniu². Książka Anny Zadrożyńskiej *Homo faber i homo ludens. Etnologiczny szkic o pracy w kulturach tradycyjnej i współczesnej* (1983), przybliżona w referacie Anny Malewskiej-Szałygin, proponuje modelowe ujęcie zmian pracy, opisując przejście od sposobów tradycyjnych do nowoczesnych. Nawiązując do tego ujęcia, wystąpienia konferencyjne przedstawiały zróżnicowanie form pracy w ujęciu czasowym. Katarzyna Maniak z Uniwersytetu Jagiellońskiego rozważała kwestie pracy w Państwowych Gospodarstwach Rolnych, zwracając uwagę na stereotypy i wyobrażenia o pracownikach tych instytucji. Marta Paszko, z Muzeum w Gliwicach, omówiła idee pracy jako fundamentu wspólnoty w okresie PRL na przykładzie gliwickiego Wilczego Gardła. Tomasz Rakowski poruszył temat entuzjazmu pracy i czynów społecznych w późnym socjalizmie, analizując je w kontekście teorii presolidarności. Nowe formy pracy po upadku socjalizmu były kolejnym ważnym tematem. Aleksandra Leyk i Piotr Filipkowski mówili o pracy

¹ <https://www.etnologia.uw.edu.pl/aktualnosci/homo-faber-jak-pracujemy> (dostęp: 19.11.2024).

² <https://www.etnologia.uw.edu.pl/wokol-etnologii/mediateka/swietowanie-zycia> (dostęp: 19.11.2024).

w czasach transformacji, w zakładach przemysłowych Polski, w ujęciu biograficznym. Z kolei Konstanty Ramotowski poruszył kwestię związków zawodowych w górnictwie w obliczu transformacji energetycznej, podkreślając wyzwania, jakie niesła ta zmiana dla jednej z najważniejszych grup zawodowych w Polsce. Kolejnym blokiem tematycznym były globalne aspekty pracy – migracje i zmiany na rynku pracy. Elisabeth Dunn, profesor Uniwersytetu Indiana w Bloomington, wygłosiła wykład o przemocy i pracy w amerykańskim przemyśle mięsny, ukazując brutalne realia pracy migrantów. Z kolei Helena Patzer i Olga Wanicka omówiły wyobrażenia filipińskich migrantów pracujących w Polsce. W bloku tematycznym dotyczącym pracy w rolnictwie dominowali badacze związani z Instytutem Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. Olga Załęska zaprezentowała analizę socjoekonomiczną sytuacji chłopów podkarpackich w latach 30. XX wieku, a Józef Nowosielski przybliżył kulturowe uwarunkowania pracy w rolnictwie współcześnie na zachodnim Podhalu. Amanda Krzyworzeka ukazała wyzwania, jakie obecnie stawia praca w rolnictwie, analizując nowe technologie i ich wpływ na zmiany w tej branży. Kolejną ważną kwestią było omówienie pracy w kontekście budowania tożsamości oraz roli, jaką odgrywa ona w relacjach społecznych. Przykładem tego była prezentacja Renaty Hryciuk, która skupiła się na temacie kulinarnej merytokracji i polityki *gender* w meksykańskiej Oaxace. Nela Bocheńska z kolei przedstawiła temat nieodpłatnej, ciągłej pracy kobiet w kontekście opieki. Wśród współczesnych wyzwań w pracy pojawił się temat pandemii COVID-19. Hubert Wierciński podjął temat pracy lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej w czasie pandemii, ukazując wyzwania, z jakimi mierzyli się medycy podczas kryzysu zdrowotnego. Blok tematyczny kończący konferencję był poświęcony najnowszym formom pracy. Maciej Zawistowski wskazywał na zaangażowany charakter pracy w Domu Spotkań z Historią w Warszawie związany z misją społeczną tej instytucji, a Izabela Przygocka, z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, opisywała zmianę pokoleniową w podejściu do pracy ujmowaną w określeniu *brandstanding*.

Konferencja wyróżniała się szeroką gamą podejść metodologicznych, od analiz biograficznych, poprzez badania etnograficzne, aż po studia przypadków. Wydarzenie przyciągnęło badaczy zarówno z Uniwersytetu Warszawskiego, jak i z innych ośrodków akademickich, takich jak Uniwersytet Jagielloński czy Polska Akademia Nauk. Konferencja miała wymiar międzynarodowy, co szczególnie uwidoczniło się w wykładzie Elisabeth Dunn, a także w tematach związanych z pracą migrantów i globalnymi przepływami pracowników. Tematyka ta pozwalała uczestnikom spojrzeć na problematykę pracy z szerszej perspektywy, uwzględniającej uwarunkowania globalne i lokalne. Podsumowując, konferencja „Homo Faber: Jak pracujemy, jak pracowaliśmy?” była okazją do pogłębionej refleksji nad tym, jak praca ewoluowała w różnych kontekstach historycznych i społecznych oraz jakie wyzwania stawia przed badaczami współczesność. Różnorodność tematyczna i metodologiczna pozwoliła uczestnikom na wieloaspektowe zrozumienie pracy jako kluczowego elementu życia ludzkiego, który nie tylko kształtuje tożsamość jednostek, ale także wpływa na zmiany społeczne i ekonomiczne.

W tym numerze „Etnografii Polskiej” opublikowano tekst stanowiący rozszerzoną wersję wystąpienia konferencyjnego *Przepustka do lepszego życia? Praca w Polsce w wyobrażeniach filipińskich migrantów* autorstwa Olgi Wanickiej i Heleny Patzer. Artykuł koncentruje się na analizie migracji zarobkowej Filipińczyków do Polski. Filipińczycy dzięki agencjom rekrutacyjnym coraz częściej przyjeżdżają do naszego kraju, podejmując pracę na kontraktach. Polska staje się dla nich atrakcyjnym miejscem z powodu stabilnej sytuacji ekonomicznej i przynależności do Unii Europejskiej. Artykuł pokazuje, w jaki sposób Filipińczycy postrzegają pracę m.in. w polskich zakładach przetwórstwa spożywczego. Wyobrażenia te kształtowane są przez opowieści migrantów, przekazy medialne oraz narracje promocyjne agencji pośrednictwa pracy. Choć wielu migrantów pracuje poniżej swoich kwalifikacji, traktują wyjazd jako szansę na lepsze życie – praca w Polsce staje się dla nich sposobem na poprawę sytuacji materialnej i zdobycie większego prestiżu społecznego. Migranci wykazują dużą elastyczność i gotowość do nauki nowych umiejętności. Zaletą artykułu jest umiejętne połączenie teorii migracji z badaniami etnograficznymi, co daje głęboki wgląd w wyobrażenia i motywacje migrantów oraz ich strategie przystosowania się do życia w Polsce.

Inne referaty z konferencji „Homo Faber: Jak pracujemy, jak pracowaliśmy?” stały się podstawą artykułów opublikowanych w numerze 108 czasopisma „Lud” (2024), a tekst Heleny Patzer i Olgi Wanickiej dopełnia ten cykl publikacji.